

Archeologienota Keerbergen Palmstraat Programma van maatregelen

FODIO

Turnhoutsebaan 277

B-2110 Wijnegem

Marleen Arckens

Jan De Beenhouwer

COLOFON

Archeologienota Keerbergen, Palmstraat. Programma van Maatregelen. Projectcode 2019A28
erkend archeoloog: Fodio OE/ERK/archeoloog/2015/0067
auteurs: Marleen Arckens, Jan De Beenhouwer
uitvoerder: Fodio, Turnhoutsebaan 277, B-2110 Wijnegem
datum: 18 maart 2019

Inhoud

2. Programma van maatregelen	35
2.1 Gemotiveerd advies	35
2.2 Programma van maatregelen voor uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem	36
2.2.1 Administratieve gegevens.....	36
2.2.2 Onderzoeksstrategie en methode	37
2.2.3 Vraagstelling en onderzoeksdoelen	38
2.2.4 Onderzoekstechnieken	39

2. Programma van maatregelen

2.1 Gemotiveerd advies

Het uitgevoerde bureauonderzoek is volledig. Alle relevante beschikbare bronnen werden geraadpleegd. Het onderzoek confronteerde het historisch gebruik van het projectgebied met de geplande bodemingrepen.

In het midden van de 18de eeuw lag het onderzoeksgebied in het akkercomplex ten oosten van de historische kern van Keerbergen. De westelijke helft van het onderzoeksgebied maakte deel uit van het grasveld rond de staande wip. Die laatste stond onmiddellijk ten westen ervan.

Uit de beschikbare cartografische bronnen blijkt dat vanaf het tweede kwart van de 19de eeuw tot het begin van de 20ste eeuw in de zuidelijke hoek van het onderzoeksgebied aan het kruispunt van de Palmstraat met de Haachtsesteenweg een gebouw stond. In de eerste helft van de 20ste eeuw stond er een huis in de noordwesthoek van het onderzoeksgebied. Midden 20ste eeuw werd dit vervangen door het huidige gebouw centraal op het onderzoeksgebied. Rond de nog bestaande villa werden verhardingen aangebracht. Twee toeritten, één vanaf de Haachtsesteenweg en één vanaf de Palmstraat, leiden naar de villa en de bijgebouwen tegen de noordelijke perceelsgrens. De zone waarin het hoofdgebouw werd opgetrokken, met een oppervlakte van 309m² werd als verstoring afgebakend aangezien het bouwwerk beschikt over een kelder.

De totale te verkavelen oppervlakte bedraagt 3521 m². Het gebied zal onderverdeeld worden in drie kavels die uitgeven op de Palmstraat. Op de oostelijke 2/3 van de te verkavelen zone worden de bomen gerooid, de bestaande verhardingen verwijderd en de bestaande woning afgebroken. Binnen deze zone zullen de nieuwe woningen worden gebouwd. Op de westzijde van de percelen moeten om te voldoen aan de voorschriften van het RUP waartoe het onderzoeksgebied behoort de hoogstammige bomen en het bestaand terreinprofiel behouden blijven. Het gaat om een zone met een oppervlakte van 1051 m².

De verwachting ten aanzien van archeologisch erfgoed van het niet verstoorde deel van het onderzoeksgebied wordt als volgt omschreven:

- De kans op het aantreffen van artefactensites (paleolithicum - mesolithicum) wordt als laag ingeschat vermits het onderzoeksgebied zich niet in een gradiëntzone bevindt en ook niet op de overgang van hoger gelegen droge gronden naar lager gelegen natte zones. De afstand tot open water bedraagt 600 m.
- Het onderzoeksgebied ligt in een zone met topografisch gunstige eigenschappen voor de aanwezigheid van sporensites (neolithicum - middeleeuwen).

De verstoorde zone en de zone waarbinnen het terreinprofiel en de bomen behouden dienen behouden te blijven volgens de stedenbouwkundige voorschriften beslaan een oppervlakte van in totaal 1360 m². Daardoor blijft een oppervlakte van 2162 m² beschikbaar voor verder onderzoek.

De aanwezigheid van protohistorisch en/of middeleeuws archeologisch erfgoed kan op basis van de gegevens verzameld tijdens het bureauonderzoek niet worden uitgesloten. Er wordt daarom verder archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem aanbevolen. Er werd een programma van maatregelen opgesteld (zie 1.2.4 en 1.2.5).

De initiatiefnemer beroept zich op juridische redenen om het noodzakelijke vooronderzoek uit te stellen tot na het verlenen van de omgevingsvergunning.

2.2 Programma van maatregelen voor uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem

2.2.1 Administratieve gegevens

Locatie	Provincie	Vlaams-Brabant
	Gemeente	Keerbergen
	Deelgemeente	Keerbergen
	Site	Haachtsebaan 92
Kadastrale gegevens		Keerbergen Afd. 1 Sectie B 334F
Oppervlakte onderzoeksgebied		2150 m ²
	punt 1 (NW)	x168676.84 y187926.64
	punt 2 (ZO)	x168674.42 y187846.20

Fig. 22 Situering van het door middel van proefsleuven te onderzoek gebied. © Geopunt

2.2.2 Onderzoeksstrategie en methode

Binnen een vooronderzoek met uitgesteld traject kunnen verschillende onderzoeksmethoden worden toegepast. Hieronder volgt een overzicht van de onderzoeksmethodes en een afweging of zij al dan niet kunnen worden ingezet om het projectgebied verder te onderzoeken.

Veldkartering is niet haalbaar vermits het onderzoeksgebied in gebruik is als tuin begroeid met bomen en bebouwd met een villa met twee verharde toeritten.

Aangezien voor de periodes voorafgaand aan de nieuwe tijd enkel grondsporen worden verwacht, wordt geen geofysisch onderzoek aanbevolen. De omvang van de sporen uit periodes voorafgaand aan de late middeleeuwen en het geringe verschil in fysisch contrast tussen de vulling van dergelijke sporen en de omringende bodem bemoeilijkt de detectie van deze sporen met geofysische methoden.¹ Bovendien levert geofysisch onderzoek te weinig bruikbare resultaten op met betrekking tot de chronologie van eventuele sporen.

Landschappelijk bodemonderzoek verschaft een beeld van de bodemopbouw binnen het onderzoeksgebied en resulteert in een archeologische verwachting, maar niet in uitspraken over de aan- of afwezigheid van archeologische sporensites. Verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek zijn geschikt om prehistorische sites van jager-verzamelaars in kaart te brengen. Vermits op basis van de gegevens verzameld tijdens het bureauonderzoek geen goed bewaarde prehistorische sites worden verwacht, worden deze methodes van vooronderzoek niet aanbevolen. Hetzelfde geldt voor proefputten in functie van steentijd. De bodeminformatie als resultaat van een landschappelijk booronderzoek kan ook verkregen worden uit de profielen die worden geregistreerd tijdens een proefsleuvenonderzoek.

Proefsleuven zijn een instrument waarmee sites kunnen worden gelokaliseerd en geëvalueerd. Zij geven informatie over de aan- en afwezigheid, de aard, omvang en kwaliteit van het archeologisch erfgoed, geven de relevante archeologische niveaus aan en maken het mogelijk om de kosten in te schatten die gepaard gaan met eventueel vervolgonderzoek. Zij bieden bijkomend het voordeel dat een transect doorheen het landschap of de bodem bekomen wordt.² Om deze redenen en omwille van het evenwicht tussen de kosten, de onderzoeksinspanning en de te verwachten resultaten wordt enkel een proefsleuvenonderzoek aanbevolen.³

De te verwachten onderzoekssituatie is een site zonder complexe stratigrafie. De te onderzoeken zone heeft een oppervlakte van 2150 m². Ze omvat de oostelijke 2/3 van het te verkavelen gebied.

¹ Schmidt et al. 2015, 45.

² https://onderzoeksbalans.onroerenderfgoed.be/onderzoeksbalans/archeologie/methoden_en_technieken/terreinevaluatie/proefsleuven; Tol et al. 2004.

³ Tol et al. 2012.

2.2.3 Vraagstelling en onderzoeksdoelen

Op basis van de geplande bodemingrepen, de actuele archeologische voorkennis over het projectgebied en de verwachting ten aanzien van de archeologische waarde wordt de doelstelling van het vooronderzoek met ingreep in de bodem als volgt omschreven: er wordt een archeologische evaluatie uitgevoerd van het volledige projectgebied. Dit houdt in dat archeologisch erfgoed wordt opgespoord, geregistreerd, gedetermineerd en gewaardeerd. Verder wordt de impact van de werken op het potentieel aanwezig archeologisch erfgoed bepaald. Ook de mogelijkheid van in situ behoud wordt onderzocht en indien dit niet kan worden er aanbevelingen voor vervolgonderzoek en bewaring ex situ geformuleerd.

Het onderzoek formuleert een antwoord op de volgende onderzoeksvragen⁴:

Algemeen

- Zijn er archeologische sporen bewaard en wat is de aard van deze sporen?
- Zijn er archeologische vondsten bewaard en wat is de aard van deze vondsten?
- Wat is de bewaringskwaliteit en gaafheid van de sporen?
- Zijn er archeologische structuren of spoorassociaties te herkennen?
- Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht zowel vanuit methodologie als aanpak voor vervolgonderzoek?

Perioden en sites

- In welke periode(n) kunnen de sporen gedateerd worden?
- Zijn er kenmerken die wijzen op de aanwezigheid van permanente of tijdelijke nederzettingen in één of meerdere perioden en wat zijn die kenmerken?
- Zijn er elementen die wijzen op continuïteit of fasering van de nederzettingen of structuren?
- Welke elementen uit het archeologisch ensemble dragen bij tot de kennis van de economische en sociale relaties in de verschillende perioden of fasen?
- Zijn er sporen van landgebruik (perceelsindeling, wegen, akkers, grondstofwinning,...)
- Zijn er sporen van ambachtelijke/agrarische activiteit ?
- Zijn er sporen die wijzen op het gebruik van de site voor de staande wip op het naburig perceel aangeduid op de Ferrariskaart?
- Strecken de sites zich uit over de grenzen van het onderzoeksgebied

Landschap en bodem

- Hoe is de oorspronkelijke bodem opgebouwd en hoe is die in de loop van de tijd geëvolueerd (vorming van het akkerdek, erosie...)?
- In welke mate is de bewaring van de sporen en vondsten aangetast en welke processen zijn hiervoor verantwoordelijk?

⁴ Erynck et al. 2016.

2.2.4 Onderzoekstechnieken

Het proefsleuvenonderzoek moet voldoen aan de generieke bepalingen voor vooronderzoek met ingreep in de bodem en bijkomend aan de vereisten voor vooronderzoek op een site zonder complexe verticale stratigrafie opgenomen in de Code van Goede Praktijk.⁵

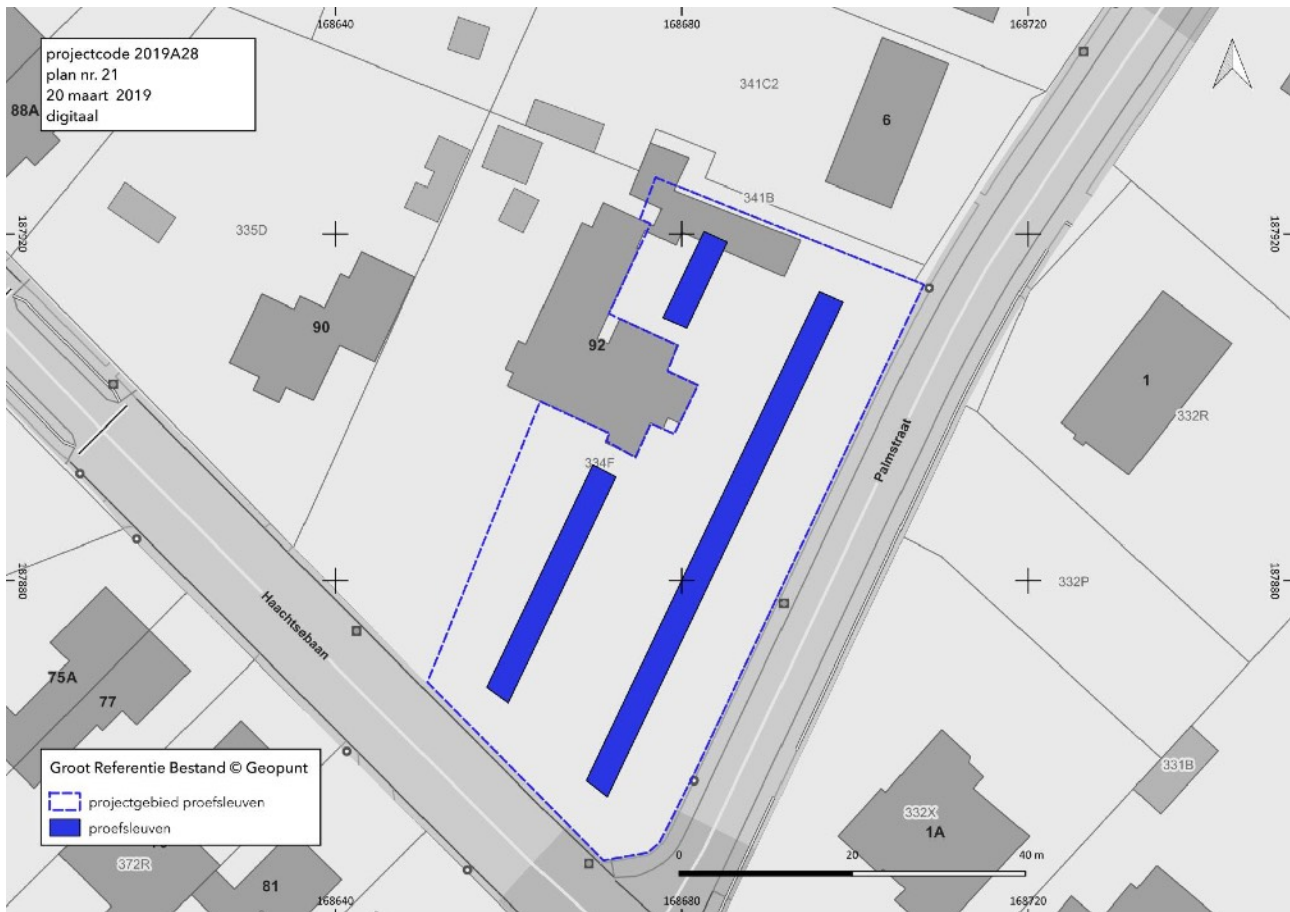

Fig. 21 Situering van de proefsleuven in overlay op het GRB. © Geopunt & Fodio

Er wordt gewerkt met 2 parallelle en continue proefsleuven. Het hanteren van continue sleuven biedt het voordeel dat er bijna geen blanco zones zijn, het aantal machinebewegingen tot een minimum herleid wordt en er één archeologisch niveau kan worden aangehouden. De techniek laat ook toe een transect door het terrein aan te leggen.⁶

Een dekingsgraad van 12,5 % vormt het uitgangspunt, opgedeeld in 10% sleuven en 2,5% kijkvensters, dwarssleuven of volgsleuven.⁷ Simulaties van sleuven op verschillende soorten vindplaatsen hebben aangetoond dat met een dekingsgraad van 10% ongeveer 95% van de vindplaatsen met een minimum omvang van 5m diameter worden opgespoord.⁸

⁵ Code van Goede Praktijk voor de uitvoering van rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren. Versie 3.0.

⁶ https://onderzoeksbalans.onroerendergoed.be/onderzoeksbalans/archeologie/methoden_en_technieken/terreinevaluatie/proefsleuven

⁷ code van goede praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren. versie 3.0

⁸ Borsboom A. & Verhagen J. 2009. KNA Leidraad inventariserend Veldonderzoek. Deel Proefsleuvenonderzoek. http://www.sikb.nl/upload/documents/archeo/leidraden/KNA%20Leidraad%20proefsleuvenonderzoek%20definitief_04122012%20v%201.02.pdf

De sleuven zijn 3 m breed. De afstand van middenpunt tot middenpunt tussen de sleuven bedraagt maximaal 15 m. Op die manier wordt een dekkingsgraad van ongeveer 14 % verkregen. Door bredere proefsleuven te hanteren kan een goede spreiding van de sleuven binnen het onderzoeksgebied worden bekomen en tevens een voldoende dekkingsgraad. De bredere sleuven verhogen tevens de kans op het herkennen van structuren. Indien nodig worden kijkvensters gegraven om de aard en de ruimtelijke spreiding van de sporen te verduidelijken. De sleuven zijn noord-noordoost - zuid-zuidwest gericht, parallel aan de oostelijke perceelsgrens en de Palmstraat. De voorgestelde oriëntatie biedt een goede kans op het herkennen van de hoofdzakelijk west-oost georiënteerde structuren uit de late middeleeuwen en vroeger.

De aanwezigheid van een prehistorische site is weinig waarschijnlijk, maar nooit uit te sluiten. Tijdens de graafwerken wordt daarom aandacht gevraagd voor de aanwezigheid van lithische artefacten. In geval er lithische artefacten bewaard bleven moet worden ingeschat of het gaat om een vondstconcentratie die te maken heeft met een activiteitszone of eerder om verspreide artefacten.

Het onderzoek is succesvol wanneer er kan worden achterhaald of er al dan niet archeologische sporen bewaard bleven binnen het onderzoeksgebied en de kwaliteit van de sporen kan worden bepaald, zowel op het vlak van hun bewaring, als op het vlak van kenniswinst, zoals geformuleerd in de onderzoeksvragen.

Randvoorwaarden

- het proefsleuvenonderzoek wordt uitgevoerd nadat de bomen werden gerooid in de oostelijke 2/3 van de verkaveling
- de bomen worden geveld, de stronken gefreesd
- de verhardingen worden niet verwijderd voorafgaand aan het proefsleuvenonderzoek
- indien voorafgaand aan het proefsleuvenonderzoek wordt gestart met de afbraak van de bestaande woning en bijgebouwen, worden geen graafwerken uitgevoerd in de zone waarbinnen verder archeologisch vooronderzoek noodzakelijk is.

Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Geen